

Дейкун Микола

ORCID 0009-0008-1359-537X

Кандидат медичних наук, професор,
професор кафедри біології,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: deikun@ukr.net

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

У статті розглянута наявна (чинна) законодавча база і, в певній мірі, систематизовано взаємозв'язок існуючої законодавчої бази в сфері громадського здоров'я з реаліями демографічної ситуації, станом здоров'я населення та фактичними міграційними процесами. Запропоновано подальший напрямок розвитку законотворчого процесу в сфері охорони громадського здоров'я та його удосконалення, з метою підвищення ефективності функціонування системи громадського здоров'я.

Метою статті є аналіз існуючої законодавчої бази в сфері громадського здоров'я та запропонувати шляхи її подальшого удосконалення з метою підвищення ефективності функціонування системи громадського здоров'я в наявних соціально економічних умовах і на перспективу.

Методологія. Методологія нашого дослідження базується на системному та особистісно-орієнтованому підходах, які враховують законодавчі джерела інформації та аналізують сучасний досвід реалізації права на охорону здоров'я. Використано багаторівневий системний аналіз інформаційних наукових джерел, що базується на загально-, частково-науковому та конкретно-науковому філософському рівнях пізнання.

Наукова новизна запропонованого дослідження полягатиме в розгляді динамічних змін та викликів сучасності в галузі забезпечення організації та функціонування системи громадського здоров'я. Це дозволяє дослідити, як законодавче забезпечення організації та функціонування системи громадського здоров'я може покращити якість та ефективність розвитку законотворчого процесу в сфері охорони громадського здоров'я та його удосконалення, з метою підвищення ефективності функціонування системи громадського здоров'я. Такий підхід може врахувати сучасні вимоги до підготовки фахівців та сприяти підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Висновки. Створення системи громадського здоров'я в Україні розпочалося. Значним досягненням держави є те що, на законодавчому рівні, започатковано цей процес. Вважаємо, що доцільно наступними кроками врегулювати цілі, завдання та структуру Системи громадського здоров'я шляхом поліпшення політичного, соціального й економічного становища в державі та шляхом міжсекторальних стратегій; визначити конкретні індикатори, що характеризують демографічну ситуацію та стан здоров'я населення як цільові показники ефективності функціонування системи громадського здоров'я; регулювати, на законодавчому рівні, взаємозв'язок стану сфер впливу, відповідних Законів України, з наслідками реагування індикаторів, що характеризують стан громадського здоров'я те демографічної ситуації; визначити функції та повноваження головної експертної установи (Центр громадського здоров'я) у сфері громадського здоров'я як структурного підрозділу Кабінету Міністрів України безпосередньо, а не в структурі Міністерства охорони здоров'я; опрацювати ЗУ «Про здоров'я нації»; опрацювати ЗУ «Про медичну допомогу та медичну діяльність»; опрацювати ЗУ «Про медичне страхування»; вважати таким, що втратив чинність ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

Ключові слова: громадське здоров'я, Всесвітня організація охорони здоров'я, оперативні функції громадського здоров'я, законодавча база, неінфекційні захворювання (НІЗ), демографічна ситуація, здоров'я населення, міграційні процеси.

Постановка проблеми. Затяжна демографічна криза в умовах демографічного переходу, яка притаманна Україні, характеризується високою смертністю населення загалом, а також чоловіків працездатного віку зокрема, зниженням рівня народжуваності, погіршенням репродуктивного потенціалу, неконтрольованими міграційними потоками і регіональною диференціацією показників відтворення. Демографічна ситуація погіршується через дію зовнішніх факторів, а саме несприятливою економічною ситуацією, наслідками поширення пандемії COVID-19, політичною нестабільністю, та, починаючи з лютого 2022 року, розгортанням повномасштабної війни на території країни. Усе це поглибило і прискорило процес вичерпання демографічного потенціалу України. Огляд останніх досліджень та публікацій. Трансформаційні процеси, що відбуваються у суспільно-політичному та економічному житті країни мають значний та безпосередній вплив на демографічну ситуацію та стан громадського здоров'я [5].

Після здобуття незалежності в Україні ускладнилася демографічна ситуація. На неї впливає ціла низка негативних факторів: спад народжуваності, старіння населення, погіршення здоров'я нації, економічна нестабільність у країні, а також міграційні процеси (з країни виїжджає більше людей, ніж повертається). Усе це призвело до того, що зараз в Україні десь на 10 млн. менше постійного населення, ніж було в перші роки незалежності.

Зокрема, як приклад, зауважимо про те, що стосується сільського населення. Перелік найбільш актуальних проблем, коло яких утворює довготривалу кризову ситуацію у соціально демографічній сфері села включає:

- депопуляцію;
- високий рівень постаріння населення;
- низьку народжуваність;
- деформацію шлюбно-сімейних процесів та їх соціальні наслідки;
- погіршення стану здоров'я та скорочення середньої тривалості життя;
- руйнування сільського розселення;
- відставання сільського населення за освітнім рівнем та архаїчність освітньо-професійної структури зайнятості на селі;
- міграційний вплив найбільш активної інтелектуально і фізично розвиненої молоді та осіб середнього віку із сільської місцевості.

Незважаючи на усі об'єктивні та суб'єктивні труднощі поточного моменту в житті країни ситуація вимагає серйозного аналізу та розробки шляхів подолання демографічної кризи та кризи в стані громадського здоров'я. Об'єктивним і дієвим підґрунтям системного впливу на суспільні процеси в громадському здоров'ї: здоров'я нації, народжуваність та смертність населення, природній та механічний рух населення, тривалість та якість життя тощо є, наявність системотворчої та адекватної ситуації, законодавчої бази держави, механізмів її реалізації, її практичне втілення в життя, контроль за ходом реалізації та досягненням відповідних цілям і завданням індикаторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу останніх наукових публікацій можна визначити, що збереження здоров'я та забезпечення якісного життя людей потребують організованих зусиль суспільства, відповідальності як окремої людини, так і з боку влади. Надважливим кроком у напрямку організації таких спільних зусиль є ухвалений та підписаний Президентом України Закон України «Про систему громадського здоров'я» [3]. Перспективи запровадження системи громадського здоров'я полягають перш за все у вирішенні питання взаємоузгодження систем охорони здоров'я та громадського здоров'я і відповідних державних політик, для чого доцільним вбачається чітке нормативне врегулювання політики у сфері громадського здоров'я в цілому так і окремих процесів, програм та проєктів зокрема. Хоча Україна зробила значні кроки для переходу від політики боротьби з хворобами та «комерціалізованого» санітарного нагляду до розбудови профілактичної системи, однак ці заходи були недостатньо ефективними. Мала місце неузгодженість нормативних документів, були недостатньо врегульовані повноваження у сфері громадського здоров'я, невідповідність передовим міжнародним практикам. Попри наявність великої кількості нормативно-правових актів, які регулюють різні складові системи громадського здоров'я, в Україні до цього часу була відсутня єдина нормативна платформа з врегулюванням механізмів створення такої системи та чітко визначеними функціями всіх сторін, долучених до її розбудови. Такою платформою покликаний стати ухвалений Закон України «Про систему громадського здоров'я» [3]. Ми вважаємо, що це питання є важливим і слід подальше дослідження, зокрема в рамках вивчення впливу наукової діяльності студентів на формування їх професійних компетенцій та майбутню конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Метою статті є аналіз існуючої законодавчої бази в сфері громадського здоров'я та запропонувати шляхи її подальшого удосконалення з метою підвищення ефективності функціонування системи громадського здоров'я в наявних соціально економічних умовах і на перспективу.

Методологія. Методологія нашого дослідження базується на системному та особистісно-орієнтованому підходах, які враховують законодавчі джерела інформації та аналізують сучасний досвід реалізації права на охорону здоров'я. Використано багаторівневий системний аналіз інформаційних наукових джерел, що базується на загально-, частково-науковому та конкретно-науковому філософському рівнях пізнання.

Наукова новизна запропонованого дослідження полягатиме в розгляді динамічних змін та викликів сучасності в галузі забезпечення організації та функціонування системи громадського здоров'я. Це дозволяє дослідити, як законодавче забезпечення організації та функціонування системи громадського здоров'я може покращити якість та ефективність розвитку законотворчого процесу в сфері охорони громадського здоров'я та його удосконалення, з метою підвищення ефективності функціонування системи громадського здоров'я. Такий підхід може врахувати сучасні вимоги до підготовки фахівців та сприяти підвищенню їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Методи дослідження. При виконанні дослідження використано комплекс нижчеперелічених методів: теоретичні – узагальнення, систематизація, теоретичного моделювання, конкретизація, порівняння, аналіз, синтез; емпіричні – спостереження, аналіз результатів діяльності студентів, бесіди, анкетування.

Результати дослідження. В процесі нашого дослідження було проведено інтерактивне опитування 100 респондентів, у віці від 20 до 50 років, яким було запропоновано відповісти на одне запитання – Формування здоров'я людини залежить: і запропоновані варіанти відповідей:

- від держави;
- від самої людини;
- від роботи медиків;
- від екологічної ситуації;
- не могу визначитися.

Респондентам пропонувалося обрати, лише, два варіанти відповіді. Отримані наступні результати відповіді: від держави і самої людини 78 відсотків, від самої людини і екологічної ситуації 11 відсотків, від роботи медиків і самої людини – 9 відсотків і 2 відсотки – не змогли визначитися.

Звертаємо увагу, що за твердженням фахівців ВООЗ, здоров'я людини на 50 % залежить від способу життя самої людини, на 20 % – від спадковості, на 20 % – від стану навколишнього середовища та на 10 % – від доступності та якості медичних послуг.

Доцільно проаналізувати гарантії реалізації права на охорону здоров'я в країнах Європейського Союзу. Уперше в актах Європейського Союзу про право на здоров'я йдеться в тексті «Договору про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі», укладеного 1951 року Німеччиною, Францією, Бельгією, Нідерландами, Італією і Люксембургом, пізніше, у Маастрихтському договорі 1992 року, вперше констатовано, що одним з напрямів діяльності є сприяння в досягненні високого рівня захисту й охорони здоров'я населення. У зазначеному документі передбачено такі напрями захисту здоров'я, як охорона навколишнього середовища, захист прав споживачів тощо. Саме цей договір доповнив Римський договір окремим розділом «Охорона здоров'я», який містить відповідну норму згідно з якою, Європейське Співтовариство сприяє забезпеченню високого рівня захисту здоров'я людей шляхом заохочення співробітництва між державами-членами і, якщо необхідно, підтримує їхні дії. Згодом Амстердамський договір істотно змінив зміст договору про Співтовариство (за новою редакцією), відповідно до якої за умови застосування всіх політик і дій Співтовариства має бути забезпечено високий рівень захисту здоров'я людини. У Лісабонському договорі 2007 року поняттю «здоров'я людини» приділено чимало статей де зазначено про здійснення діяльності, спрямованої на підтримку, координацію або підтримання дій країн-учасниць у сфері охорони та поліпшення здоров'я людини. Водночас заходи Європейського Союзу лише доповнюють національну політику держав у сфері охорони здоров'я. У Європейському Союзі охорона здоров'я є прерогативою національних урядів, на загальному рівні визначено лише засади підтримки права на охорону здоров'я. Варто акцентувати увагу на Європейській соціальній хартії, що прийнята 18 жовтня 1961 року. Відповідно до якої держави зобов'язані вжити заходів, що спрямовані, на:

- 1) усунення причин захворювань;
- 2) створення консультативних та освітніх закладів, що мають на меті сприяти зміцненню здоров'я населення, утвердити індивідуальну відповідальність людей за власне здоров'я;
- 3) запобігання епідеміям, іншим хворобам, а також нещасним випадкам.

Одночасно, з відповідальністю держави за здоров'я своїх громадян та створення належних умов для реалізації ними права на здоров'я, слід зупинитися і на відповідальності самих громадян за власне здоров'я, як важливий аспект готовності до особистого здоров'я. Як свідчать результати опитувань, більшість населення не вбачають причин погіршення загальної картини здоров'я в країні як наслідок особистої неувagi до нього. Відповідальність за долю власного здоров'я досить часто покладається на зовнішні організації: медичні, освітні, рекреаційні та ін., і зниження рівня здоров'я пов'язується не зі способом життя, а з негативним впливом зовнішніх факторів середовища проживання, які залежать не від

особистості, а, здебільшого, від держави. Більшість дослідників сходяться на тому, що можуть бути якими завгодно досконаліми законодавство про здоров'я, фінансування, система охорони здоров'я, особисте матеріальне благополуччя, але найважливішим фактором для здоров'я є позиція самої людини, його відповідальне ставлення. Таким чином, окремого вивчення вимагає проблема формування відповідальності за власне здоров'я як домінуючого аспекту готовності людини до особистого здоров'я, збереження його протягом всього життя.

Аналізуючи наявні в нашій державі демографічну ситуацію, стан громадського здоров'я та чинну законодавчу базу в сфері громадського здоров'я слід зауважити, що спостерігається певна невідповідність. Так, зокрема, у Конституції України (1996) [1] в розділі I, ст. 3 записано: «Людина, її життя та здоров'я, ... визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». На наш погляд у цій статті Конституції і такого змісту, задекларована Національна ідея нашої країни. Тобто, громадське здоров'я визнане у Основному Законі як пріоритетна, соціально – економічна, політична, філософська, гуманітарна та культурно-етична категорія і усі сфери діяльності країни зобов'язані проводити свою управлінську і господарську діяльність і оцінювати її наслідки через «призму» впливу на життя і здоров'я людини [1].

В тексті Конституції України, як Основному Законі, все стосується здоров'я людини – безпосередньо або опосередковано. Так, майже у 25 статтях, безпосередньо, прописані гарантії що стосуються здоров'я людини.

Зокрема, у розділі I ст. 8, ст. 16: у розділі II – ст. ст. 21, 22, 27 (Кожна людина має невід'ємне право на життя), 28, 35, 39, 44, 45, 46, 47 (Кожен має право на житло), 48, 49 (Кожен має право на охорону здоров'я ...), 50 (Кожен має право небезпечно для життя і здоров'я довкілля ...), 53, 64, 66, 67, 68.

У розділі V. Президент України. У ст. ст. 102,103,106 та 116 підтверджується верховенство прав людини і гарантом цих прав виступає Президент України.

Враховуючи те, що норми Конституції України є нормами прямої дії, Закони та інші нормативно-правові акти приймаються, виключно, на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Таким чином, альтернативи – здоров'ю і життю людини у державі немає.

Вивчаючи чинне законодавче поле яке регулює діяльність системи громадського здоров'я необхідно акцентувати увагу на Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992) [2].

Вказаний ЗУ прийнятий у перші роки незалежності України, не став всеохоплюючим, але разом з тим відіграв свою позитивну, можна сказати історичну, роль як в частині регулювання системи медичної допомоги так і системи охорони здоров'я (нині система громадського здоров'я). Особливістю цього ЗУ, на наш погляд, є те, що з XII розділів та 80 статей Закону одна частина стосується регулювання діяльності закладів, які працюють по Ліцензії на медичну практику тобто входять до системи медичної допомоги і забезпечують відновлення втраченого здоров'я пацієнта та медичну профілактику (попередження виникнення загострень у хворих на хронічні захворювання), друга – регулювання діяльності суб'єктів господарської діяльності по зменшенню негативного впливу чинників з сфери життєдіяльності людини (первинна або соціальна профілактика), третя – стосується обох сфер діяльності.

Вважаємо, що у цьому ЗУ в ст. 14 окреслений перспективний напрямок для створення ефективно діючої системи громадського здоров'я: «... суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу...», а «Реалізація державної політики охорони здоров'я покладається на органи державної виконавчої влади. Особисту відповідальність за неї несе Президент України. Президент України у своїй щорічній доповіді Верховній Раді України передбачає звіт про стан реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я».

В Україні створення системи громадського здоров'я триває з 2015 року. Процес започатковано розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2.09.2015 р. №909-р «Питання Міністерства охорони здоров'я» та Наказом МОЗ України від 18.09.2015 р. №604 «Про утворення державної установи «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України».

Значною історичною подією для розвитку вітчизняної системи громадського здоров'я стало введення в дію 01.10.2023 року Закону України «Про систему громадського здоров'я, який був прийнятий Верховною Радою України 06.09. 2022 року [2]. Цей документ розроблений з метою врегулювання механізмів створення ефективно діючої системи громадського здоров'я в Україні, що сприятиме покращенню демографічної ситуації, зміцненню здоров'я населення, запобіганню хворобам та збільшенню тривалості прийдешнього життя. Закон України «Про систему громадського здоров'я» також регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права й обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити негативні ризики для здоров'я населення.

Система громадського здоров'я – це основа профілактики захворювань, яка спрямована на збереження здоров'я всього суспільства, тобто орієнтована, переважно, на популяцію, а не стільки на індивідуальне здоров'я людини.

Цей документ:

- запроваджує на законодавчому рівні поняття «громадське здоров'я», окреслює основні принципи, завдання та функції системи громадського здоров'я;
- визначає суб'єктів правовідносин у системі громадського здоров'я;
- визначає і розмежовує повноваження Кабінету міністрів України, Міністерства охорони здоров'я, Центру громадського здоров'я (ЦГЗ), інших центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та центрів контролю і профілактики хвороб (ЦКПХ) у системі громадського здоров'я;
- визначає функції та повноваження головної експертної установи у сфері громадського здоров'я – ЦГЗ;
- визначає основні засади здійснення епідеміологічного нагляду, зокрема формування інформаційного фонду громадського здоров'я – інформаційної бази даних, що утримується головною експертною установою у сфері громадського здоров'я та використовується для: виявлення небезпечних чинників та оцінки ризиків для здоров'я населення; прогнозування стану здоров'я населення й середовища життєдіяльності людини; розроблення заходів щодо запобігання та усунення впливу небезпечних чинників на стан здоров'я населення та ін.;
- закладає основні засади кадрового, наукового та фінансового забезпечення системи громадського здоров'я тощо;
- визначає основні засади здійснення оперативної функції моніторингу, готовності та реагування на небезпечні чинники та надзвичайні ситуації в галузі громадського здоров'я.

Введення в дію Закону «Про систему громадського здоров'я» є одним із чинників повноцінного функціонування системи громадського здоров'я України. Він дозволить створити систему громадського здоров'я, зробити її сучасною та інтегрованою в європейську систему, взамін існуючої системи охорони здоров'я яка насправді по своєму функціональному та структурному устрою, за призначенням, за кадровим потенціалом та оснащенням являє собою систему медичної допомоги покликану і спроможну забезпечувати, лише, відновлення втраченого здоров'я пацієнта та медичну (вторинну) профілактику.

Реалізація цього документа ще більше інтегрує Україну в європейський простір, його виконання допоможе покращити демографічну ситуацію та стан здоров'я нації, збільшити тривалість активного життя й наблизити ці показники до європейських.

У Законі враховані рекомендації ВООЗ яка чітко визначила десять основних оперативних функцій громадського здоров'я. А саме:

- епідеміологічний та оцінювальний стан здоров'я і благополуччя населення;
- моніторинг та реагування на небезпеку для здоров'я під час надзвичайних ситуацій;
- захист здоров'я, у тому числі безпеки навколишнього середовища, праці, харчових продуктів тощо [10];
- зміцнення здоров'я, зокрема вплив на соціальні детермінанти і скорочення нерівності за показниками здоров'я;
- профілактика хвороб, у тому числі раннє виявлення порушень здоров'я;
- забезпечення стратегічного управління в інтересах здоров'я і благополуччя;
- забезпечення сфери суспільної охорони громадського здоров'я достатньою кількістю кваліфікованих кадрів;
- створення стійких організаційних структур і забезпечення їх фінансування;
- виконання інформаційно-роз'яснювальної діяльності (адвокації), комунікації та мобілізації в інтересах здоров'я;
- сприяння розвитку досліджень у сфері охорони громадського здоров'я для наукового обґрунтування відповідної політики і практики.

Як бачимо, у перших п'яти функціях визначено найважливіші послуги громадського здоров'я, наступні п'ять забезпечують їх реалізацію, тобто всі вони тісно взаємопов'язані. Виконання зазначених функцій – важлива і водночас нова справа для української системи громадського здоров'я.

Це – системний закон. Після ліквідації санітарно-епідеміологічної служби на законодавчому рівні врегульовано питання розподілення відповідних функцій між різними центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, власниками бізнесу та громадянами поза цими структурами. У кожного своя зона відповідальності за збереження однієї із визначальних цінностей держави – здоров'я людини.

Крім того, Закон «Про систему громадського здоров'я» вперше вводить в обіг принцип «єдиного здоров'я». Йдеться про постійну співпрацю та взаємодію ветеринарії, безпеки харчових продуктів та питної води, захисту довкілля тощо [2].

З дня введення в дію цього Закону визнається таким, що втратив чинність: Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» який регулював діяльність санітарно-епідеміологічної служби яка була реформована у Лабораторну службу, а частина її повноважень передана іншим службам.

Разом з тим у Законі «Про систему громадського здоров'я» збереглися, переважна більшість, норм Закону «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», що складає враження, що законодавець намагається відродити санітарно-епідеміологічну службу. Про це також свідчить і те що у Законі «Про систему громадського здоров'я» [2] недостатньо уваги приділено, власне, громадському здоров'ю та детермінантам які його визначають – хронічні неспецифічні неінфекційні захворювання (хвороби серцево судинної системи, онкологічним захворюванням, хворобам дихальної системи та шлунково кишкового тракту, сечостатевої, нервової, опорнорухової, ендокринної систем тощо) їх етіопатогенезу та профілактиці. Наразі ці хвороби є визначальним для здоров'я нації і як було наголошено на Національному форумі з НІЗ – «Плекаємо здоров'я українців разом» (14 листопада 2023 року) в Україні, щорічно, серед померлих 91 відсоток осіб причиною смерті яких є неінфекційні захворювання. А хвороби інфекційного генезу наразі відійшли на другий план і не є визначальними в стані громадського здоров'я.

В процесі нашого дослідження законодавчого поля України проаналізовано основні положення Закон України «Про охорону природного навколишнього середовища» (1991) [4]. При детальному аналізі звертає особливу увагу той факт, що наслідки реалізації вказаного Закону України не передбачають зв'язку їх з впливом ні на, демографічну ситуацію ні на, стан громадського здоров'я. Разом з тим у природньому навколишньому середовищі налічується безліч чинників які негативно впливають на стан здоров'я людини, зокрема, стан громадського здоров'я, взагалі, а як наслідок на демографічну ситуацію і стан здоров'я нації [5].

З цих позицій нами проаналізована низка законів в сферах: Закон України «Про охорону атмосферного повітря» (1992) яким встановлено нормування в галузі охорони атмосферного повітря проводиться з метою встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог до охорони атмосферного повітря від забруднення та забезпечення екологічної безпеки [6];

Нормування в галузі охорони атмосферного повітря спрямоване на:

- забезпечення безпечного навколишнього природного середовища та запобігання екологічним катастрофам [4];
- реалізацію єдиної науково-технічної політики в галузі охорони атмосферного повітря;
- встановлення єдиних вимог до обладнання і споруд щодо охорони атмосферного повітря від забруднення [6];
- забезпечення безпеки господарських об'єктів і запобігання виникненню аварій та техногенних катастроф;
- впровадження і використання сучасних екологічно безпечних технологій.

Водний кодекс України [7] – завданням водного законодавства є регулювання правових відносин з метою забезпечення збереження, науково обгрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування. (1995), Земельний кодекс України [8] – регулює земельні відносини з метою забезпечення права на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави, раціонального використання та охорони земель (2002), тощо. Висновки не відрізняються від попередніх – реалізація цих нормативно-правових документів не інтегровані у систему громадського здоров'я і не передбачають їх безпосереднього зв'язку з впливом ні на демографічну ситуацію ні на стан громадського здоров'я [5].

Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» за допомогою якого державне регулювання у сфері безпечності харчових продуктів здійснюється з метою захисту життя, здоров'я та інтересів споживачів [9].

Держава здійснює регулювання безпечності та окремих показників якості харчових продуктів шляхом:

- встановлення санітарних заходів;
- встановлення вимог до окремих показників якості харчових продуктів;
- державної реєстрації визначених цим Законом об'єктів санітарних заходів;
- видачі, припинення, анулювання та поновлення експлуатаційного дозволу;
- інформування та підвищення обізнаності операторів ринку і споживачів щодо безпечності та окремих показників якості харчових продуктів;
- встановлення вимог щодо стану здоров'я персоналу потужностей;
- участі у роботі відповідних міжнародних організацій;
- здійснення державного контролю;

– притягнення операторів ринку, їх посадових осіб до відповідальності у разі порушення законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів [9].

Разом з тим у атмосферному повітрі, водному просторі, ґрунтах та харчових продуктах налічується безліч чинників які можуть негативно впливати на стан здоров'я людини, зокрема, і на стан громадського здоров'я, взагалі, а як наслідок на демографічну ситуацію і стан здоров'я нації. Тобто відповідні Закони України покликані регулювати взаємозв'язок стану сфер впливу з наслідками реагування індикаторів, що характеризують стан громадського здоров'я та демографічної ситуації [1-4; 5-10].

Це все спонукає, у подальшому, працювати над удосконаленням чинного законодавства і розробки нового з урахуванням впливу на всю палітру чинників які негативно впливають на здоров'я людини з метою їх ліквідації або пом'якшення негативних, формуючих здоров'я людини, наслідків.

І тому незважаючи на вищевикладене та з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, потребує подальшого удосконалення система державного управління у сфері громадського здоров'я заради покращення демографічної ситуації та стану здоров'я населення України.

Висновки. Таким чином створення системи громадського здоров'я в Україні розпочалося. Значним досягненням держави є те що, на законодавчому рівні, започатковано цей процес. Вважаємо, що доцільно наступними кроками врегулювати:

- цілі, завдання та структуру Системи громадського здоров'я шляхом поліпшення політичного, соціального й економічного становища в державі та шляхом міжсекторальних стратегій;
- визначити конкретні індикатори, що характеризують демографічну ситуацію та стан здоров'я населення як цільові показники ефективності функціонування системи громадського здоров'я;
- регулювати, на законодавчому рівні, взаємозв'язок стану сфер впливу, відповідних Законів України, з наслідками реагування індикаторів, що характеризують стан громадського здоров'я та демографічної ситуації.
- визначити функції та повноваження головної експертної установи (Центр громадського здоров'я) у сфері громадського здоров'я як структурного підрозділу Кабінету Міністрів України безпосередньо, а не в структурі Міністерства охорони здоров'я;
- опрацювати ЗУ «Про здоров'я нації»;
- опрацювати ЗУ «Про медичну допомогу та медичну діяльність»;
- опрацювати ЗУ «Про медичне страхування»;
- вважати таким, що втратив чинність ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

References

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 18.01.2024)
Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 №254k/96-VR. [Constitution of Ukraine: Law dated 06.28.1996 No. 254k/96-BP] *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»/VR Ukrainy*. Retrieved from : <http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show> (data zvernennia: 18.01.2024).
2. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» : *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, N 4, ст.19. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/150853__590544 (дата звернення: 18.01.2024).
Zakon Ukrainy «Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia» [Law of Ukraine «Basics of Ukrainian legislation on health care»] : *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1993, N 4, st.19. Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/150853__590544 (data zvernennia: 18.01.2024).
3. Закон України від 06.09.2022 р. № 2573 «Про систему громадського здоров'я» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 18.01.2024).
Zakon Ukrainy vid 06.09.2022 r. № 2573 «Pro systemu hromadskoho zdorovia» [Law of Ukraine dated September 6, 2022 No. 2573 «On the Public Health System»] Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (data zvernennia: 18.01.2024).
4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст.546) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 18.01.2024).
Zakon Ukrainy «Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha» [Law of Ukraine «On Environmental Protection»] (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1991, № 41, st.546) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (data zvernennia: 18.01.2024).

5. Пальян В., Виноградова Д., Виноградова М. Демографічна ситуація в Україні: другий демографічний перехід та невизначеність. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2022. 3 (220). С. 32-40. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/220-3/4>
Palian V., Vynohradova D., Vynohradova M. Demohrafichna sytuatsiia v Ukraini: druhyi demohrafichnyi perekhid ta nevyznachenist' [The demographic situation in Ukraine: the second demographic transition and uncertainty]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. 2022. 3 (220). S. 32-40. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2022/220-3/4>
6. Закон України Про охорону атмосферного повітря (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 50, ст.678) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (дата звернення: 18.01.2024).
Zakon Ukrainy Pro okhoronu atmosferного povitria [Law of Ukraine On Protection of Atmospheric Air] (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1992, № 50, st.678) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text> (data zvernennia: 18.01.2024).
7. Водний кодекс України. 1995 рік. (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 24, ст.189) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.01.2024).
Vodnyi kodeks Ukrainy. 1995 rik. [Water Code of Ukraine. 1995 year] (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1995, № 24, st.189) Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 18.01.2024).
8. Земельний кодекс України. 2002 рік. (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, N 3-4, ст.27) https://zakononline.com.ua/documents/show/224977___563543 (дата звернення: 18.01.2024)
Zemelnyi kodeks Ukrainy. 2002 rik [Land Code of Ukraine. 2002 year] (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2002, N 3-4, st.27) Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/224977___563543 (data zvernennia: 18.01.2024).
9. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» 1998 рік (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1998, N 19, ст. 98) https://zakononline.com.ua/documents/show/198223___570499 (дата звернення: 18.01.2024).
Zakon Ukrainy «Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv» 1998 rik [Law of Ukraine «On basic principles and requirements for the safety and quality of food products» 1998] (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1998, N 19, st. 98) Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/198223___570499 (data zvernennia: 18.01.2024).
10. Закон України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини». 1998 (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1998, N 19, ст. 98) https://zakononline.com.ua/documents/show/198223___570488 (дата звернення: 18.01.2024).
Zakon Ukrainy «Pro yakist ta bezpeku kharchovykh produktiv i prodovolchoi syrovyny».1998 [Law of Ukraine «On the quality and safety of food products and food raw materials». 1998] (*Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 1998, N 19, st. 98). Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/198223___570488 (data zvernennia: 18.01.2024).

Mykola Deikun

ORCID 0009-0008-1359-537

Candidate of medical sciences, professor
Professor of the Department of Biology,
Т.Н. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: deikyn@ukr.net

LEGISLATIVE PROVISION OF THE ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF THE PUBLIC HEALTH SYSTEM

The article examines the existing (current) legislative framework and, to a certain extent, systematizes the relationship between the existing legislative framework in the field of public health and the realities of the demographic situation, the state of health of the population, and actual migration processes. A further direction of the development of the law-making process in the field of public health protection and its improvement is proposed, with the aim of increasing the efficiency of the functioning of the public health system.

The purpose of the article is to analyze the existing legislative framework in the field of public health and to propose ways of its further improvement in order to increase the effectiveness of the functioning of the public health system in the existing socio-economic conditions and for the future.

***Methodology.** The methodology of our research is based on systemic and person-oriented approaches, which take into account legislative sources of information and analyze the current experience of implementing the right to health care. A multi-level system analysis of scientific information sources is used, which is based on the general, partially scientific and specifically scientific philosophical levels of knowledge.*

***The scientific novelty** of the proposed study will consist in the consideration of dynamic changes and modern challenges in the field of ensuring the organization and functioning of the public health system. This makes it possible to investigate how the legislative provision of the organization and functioning of the public health system can improve the quality and efficiency of the development of the law-making process in the field of public health protection and its improvement, in order to increase the efficiency of the functioning of the public health system. This approach can take into account modern requirements for the training of specialists and contribute to increasing their competitiveness on the labor market.*

***Conclusions.** The creation of a public health system in Ukraine has begun. A significant achievement of the state is that, at the legislative level, this process has been initiated. We believe that it is expedient to adjust the goals, tasks and structure of the Public Health System in the following steps by improving the political, social and economic situation in the state and by means of intersectoral strategies; determine specific indicators characterizing the demographic situation and the state of health of the population as target indicators of the effectiveness of the functioning of the public health system; to regulate, at the legislative level, the relationship between the state of spheres of influence, the relevant Laws of Ukraine, and the consequences of the response of indicators characterizing the state of public health and the demographic situation; determine the functions and powers of the main expert institution (Center for Public Health) in the field of public health as a structural unit of the Cabinet of Ministers of Ukraine directly, and not within the structure of the Ministry of Health; to work out the RU «On the health of the nation»; to work out the ZU «On medical care and medical activity»; to work out the ZU «On medical insurance»; be considered to have lost the validity of the Law «Basics of the Legislation of Ukraine on Health Care».*

***Keywords:** public health, World Health Organization, operational functions of public health, legislative framework, non-communicable diseases (NCDs), demographic situation, population health, migration processes.*

Стаття надійшла до редакції 31.01.2024

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Мехед О.В.